

Początki parafii w Motyczu k. Lublina w świetle Historii powstania kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.

ANNA OBARA-PAWŁOWSKA

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID 0000-0002-5507-4336

STRESZCZENIE

W dniu 1 kwietnia 1922 r. biskup lubelski Marian Leon Fulman wystosował do księdza Jana Kureczki, proboszcza w podlubelskiej Konopnicy, pismo, w którym wzywał go do podania projektu granic organizującej się parafii w Motyczu. Wieś ta wchodziła do tej pory w skład konopnickiego okręgu parafialnego. W odpowiedzi ksiądz Kureczko nie tylko określił granice nowej jednostki kościelnej, ale także przedstawił okoliczności, które skłoniły część jego parafian do podjęcia starań i działań zmierzających do realizacji tego przedsięwzięcia. Po utrzymaniu stosownych wyjaśnień, dnia 12 kwietnia 1922 r. biskup Fulman powołał administratora kościoła filialnego w Motyczu oraz zapowiedział rychłe erygowanie tamtejszej parafii. Udostępnienie ich szerszemu gronu odbiorców jest istotne dla badań poświęconych zagadnieniu zakładania nowych parafii w ziemi lubelskiej w okresie dwudziestolecia międzywojennego oraz dla badań nad historią regionalną.

Słowa kluczowe: dwudziestolecie międzywojenne, erygowanie parafii, diecezja lubelska, parafia Motycz, edycja źródłowa

* * *

Wprowadzenie

Jednym z najdonioślejszych wydarzeniem dla lokalnych społeczności wiernych obrządków chrześcijańskich jest utworzenie parafii w miejscu ich zamieszkania. Ta podstawowa jednostka organizacyjna diecezji, na którą składa się wspólnota wiernych pozostających pod przewodnictwem proboszcza, spełnia różnego rodzaju funkcje. Do podstawowych zaliczają się te związane z zaspokajaniem potrzeb religijnych jednostek, czyli zadania nauczania, sprawowania liturgii czy jednoczenia wiernych z diecezją i Kościołem powszechnym¹. Te nadrzędne cele realizowane przez parafię znajdują odzwierciedlenie w najnowszych dokumentach kościelnych. Podkreśla

¹ Ryszard Kamiński, „Funkcje parafii”, *Wiadomości Diecezjalne Podlaskie* 53, nr 7-8 (1984): 208-212.

się w nich, że parafia „jest miejscem, gdzie wszyscy wierni mogą się zgromadzić na niedzielną celebrację Eucharystii (...) wprowadza lud chrześcijański do uczestniczenia w życiu liturgicznym i gromadzi go podczas tej celebracji; głosi zbawczą naukę Chrystusa; praktykuje miłość Pana w dobrych i braterskich uczynkach”². Równie istotne pozostają funkcje określane mianem uzupełniających czy ekstensywnych, czyli wychodzące poza podstawowe zadania realizowane przez parafię. Od okresu potrydenckiego parafie zaczęły odgrywać coraz większą rolę społeczną, kulturalną czy gospodarczą³. Współcześnie funkcje te, określane mianem uzupełniających, są katalogowane w różny sposób⁴. W ramach parafii realizowano zadania związane z udzielaniem szeroko pojmowanej pomocy i opieki, podtrzymywaniem tradycji kulturowych ważnych dla społeczności wiernych oraz kształtowaniem i propagowaniem wzorców zachowań pożądaných z punktu widzenia wartości chrześcijańskich, zarządzaniem dobrami materialnymi, angażowaniem się w rozwiązywanie problemów trapiących społeczności lokalne czy zacieśnianiem więzi w ramach wspólnoty. Erygowanie parafii stanowiło niezwykle istotne wydarzenie, przełomowe z punktu widzenia zamieszkującej tam wspólnoty. Naturalne więc wydają się dociekania nad przyczynami i okolicznościami towarzyszącymi powstaniu konkretnych parafii. Dotyczy to zwłaszcza przypadków kreowania nowych okręgów parafialnych w dalszej lub bliższej przeszłości. Celem niniejszej publikacji jest krytyczne wydanie materiałów zebranych w pliku zatytułowanym *Historia powstania Kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.*, która to jednostka znajduje się w Archiwum Parafialnym w Konopnicy. Udostępnienie szerszemu gronu odbiorców tego źródła spełni co najmniej dwa niezwykle istotne zadania. Po pierwsze, pozwoli lepiej zrozumieć okoliczności towarzyszące powstaniu nowych parafii katolickich w ziemi lubelskiej tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Wydanie to wpisze się również w szerszy nurt badań nad zagadnieniami związanymi z zakładaniem nowych parafii w okresie międzywojennym na ziemiach polskich. Po drugie,

² *Katechizm Kościoła Katolickiego* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994), par. 2179.

³ Antoni Misiaczek, „Powstanie i rozwój historyczny parafii”, *Studia Warmińskie* 41-42 (2004-2005): 332; Stanisław Litak, „Parafie w okresie od końca XVI do XVIII w.”, w *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, cz. I: *Kościół. Początki i zarys rozwoju*, red. Piotr Kałwa (Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1969), 102-109.

⁴ Jako przykłady można przywołać takie funkcje, jak opiekuńczo-zabezpieczającą, kulturalno-oświatową, rekreacyjną, administracyjno-gospodarczą, doradczo-interwencyjną czy integracyjną (Elżbieta Firlit, „Ekstensywne funkcje parafii”, w *Rola parafii rzymskokatolickiej w organizacji życia społecznego na szczeblu lokalnym (raport z badań ogólnopolskich)*, red. Elżbieta Firlit, Edward Jarmoch, Krzysztof Rosa, Witold Zdaniewicz, (Warszawa: Pallottinum, 1990), 117-159. Więcej na ten temat zob.: Władysław Piwowski, „Kościół ludowy wobec potrzeb i problemów duszpasterstwa”, w *Religijność ludowa – ciągłość i zmiana*, red. Władysław Piwowski (Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1983), 344-348; Kamiński, 203-220).

informacje zawarte w wydanym dokumencie pozostają niezwykle istotne dla osób interesujących się historią lokalną. Wzrost zainteresowania dziejami motyckiego Kościoła uwidocznił się w 2022 r., kiedy mieszkańcy Motycza i okolicznych wsi świętowali setny jubileusz swojej parafii. Edycja źródła będzie służyć bliższemu poznaniu jej historii.

1. Przynależność parafialna Motycza w przeszłości

Motycz jest starą wsią położoną w odległości ok. 12 km na zachód od Lublina. Pierwsza pisana wzmianka o tej miejscowości pochodzi z dnia 30 listopada 1317 roku z dokumentu księcia Władysława Łokietka dla braci Dzierzka i Ostasza z Bejsc. Władca nadawał wówczas rozległemu kompleksowi dóbr panów z Bejsc zezwolenie na przeniesienie ich włości na prawo niemieckie⁵. Wśród 26 osad należących do rodzeństwa znalazł się też Motycz. Jednak historia samej miejscowości jest znacznie starsza. Jej początki sięgają prawdopodobnie okresu sprzed przyłączenia ziemi lubelskiej do państwa Piastów, czego dowodem jest istnienie tam wczesnośredniowiecznego gródka oraz ujawnienie w badaniach archeologicznych śladów osadnictwa datowanych na VIII-X wiek⁶. Na przestrzeni wieków Motycz pozostawał silnie związany z nieodległą aglomeracją lubelską⁷. Przez długi czas jednym z przejawów tych relacji były związki kościelne między wsią a Lublinem. Od bliżej nieokreślonego momentu Motycz wchodził w skład lubelskiej parafii św. Michała Archanioła. Pierwsza pewna informacja na ten temat pochodzi co prawda dopiero z końca XV stulecia – dzięki zapiskom Jana Długosza wiadomo, że wieś wchodziła wówczas w skład tej bardzo rozległej parafii lubelskiej.

⁵ *Zbiór dokumentów małopolskich* [dalej: ZDM], cz. 4, wyd. Stanisław Kuraś, Irena Sułkowska-Kuraś, (Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969), nr 895.

⁶ Irena Kutylowska, „Wczesnośredniowieczne grodzisko w Motyczu koło Lublina”, *Sprawozdania Archeologiczne* 41 (1990): 283-293; Rafał Niedźwiadek, „Lublin i inne grody w okresie plemiennym na północnej krawędzi Wyżyny Lubelskiej”, w *Grody z okresu plemiennego na Lubelszczyźnie*, red. Ewa Banasiewicz-Szykuła (Lublin: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, 2018), 125-126, 161-165; Jan Reder, Piotr Demczuk, „Krajobraz średniowiecznej Lubelszczyzny”, w *Grody Lubelszczyzny od XI do XIV wieku*, red. Ewa Banasiewicz-Szykuła (Lublin: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, 2019), 23. Więcej na temat historii Motycza zob.: Dariusz Kupisz, Anna Obara, Krzysztof P. Pękała, *Dzieje Motycza na przestrzeni wieków*, (Lublin: Drukarnia Kolor, 2017), 14-20.

⁷ Już samo wystawienie przywołanego powyżej dyplomu, co miało miejsce kilka miesięcy po nadaniu Lublinowi prawa magdeburskiego, interpretuje się jako dążenie panującego do stworzenia odpowiedniego zaplecza ekonomicznego dla rozwijającego się miasta (Anna Obara-Pawłowska, *Polityka gospodarcza Władysława Łokietka* (Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014), 230-231; taż, „Inicjatywy gospodarcze ostatnich Piastów na obszarze ziemi lubelskiej. Planowane działania czy realizacja doraźnych potrzeb?”, w *Jednostka, rodzina i struktury społeczne w perspektywie historycznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Cezaremu Kukli z okazji 45-lecia pracy naukowej*, red. Piotr Łozowski, Radosław Poniat (Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2022), 722-723.

Świątynią parafialną dla mieszkańców Motycza był w owym czasie kościół św. Michała, zlokalizowany na terenie lubelskiego Starego Miasta⁸. Wydaje się jednak, że przynależność wsi do parafii lubelskiej zaistniała o wiele wcześniej. Ramy chronologiczne budowy przywołanej wyżej świątyni lubelskiej zamykają się w przedziale od II połowy XII do początku XIII stulecia⁹. Zdaniem części historyków od początku swego istnienia kościół ten był świątynią parafialną¹⁰. Niewykluczone, że legitymujący się dawną metryką Motycz został włączony do lubelskiego okręgu parafialnego już w momencie jego powstania. Przynależność ta trwała aż do połowy XVII wieku. W 1674 roku, w bliżej nieznanych okolicznościach, wieś została przyłączona do nieodległej parafii mającej swą siedzibę w Konopnicy¹¹. Odległość, jaka dzieliła obydwie miejscowości, wynosiła około 6 kilometrów. Decyzja o włączeniu Motycza do nowej, stosunkowo blisko położonej jednostki kościelnej ułatwiała wiernym uczestniczenie w praktykach i powinnościach religijnych. Poszerzenie konopnickiego okręgu parafialnego o Motycz nastąpiło najprawdopodobniej tuż po wzniesieniu nowej murowanej świątyni w Konopnicy, tj. po 1650, a przed

⁸ Jan Długosz, „Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis”, t. 2, w *Opera omnia*, t. 8, wyd. Ludwik Łętowski (Kraków: Czas, 1864), 536.

⁹ Jarosław R. Marczewski, *Duszpasterska działalność Kościoła w średniowiecznym Lublinie* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2002), 114. Więcej na temat pierwotnej parafii lubelskiej zob.: Jacek Chachaj, *Początki kościołów lubelskich w świetle legend i przekazów historycznych* (Lublin: Wydawnictwo Werset, 2010), 79-95.

¹⁰ Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, sygn. PAU Mf 2023, Jan Wadowski, *Kościół w Lublinie i diecezji lubelskiej*, 408; Jan Wadowski, *Kościół lubelskie na podstawie źródeł archiwalnych* (Kraków: Akademia Umiejętności, 1907), 103; AAL, sygn. Rep 60 A 259, *Opis historyczny diecezji lubelskiej przez księdza Karola Boniewskiego*, k. 275; Marczewski, 114.

¹¹ Jeszcze w 1673 r. poświadczono, że Motycz należał do parafii w Lublinie (AGAD, sygn. 159, Archiwum Skarbu Koronnego I, 4). W roku następnym wieś ta została wymieniona jako wchodząca w skład okręgu parafialnego w Konopnicy (AGAD, sygn. 162, *Rejestr pogłównego województwa lubelskiego z 1674 r.*, k. 49). Historia parafii konopnickiej sięga czasów średniowiecza. Pierwsza informacja poświadczająca istnienie kościoła w Konopnicy pochodzi z 26 lipca 1400 r. (ZDM, cz. VI: *Dokumenty króla Władysława Jagielly z lat 1386-1417*, wyd. Irena Sułkowska-Kuraś, Stanisław Kuraś, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1974, nr 1633). Historycy są zdania, że sama parafia została erygowana w latach 1374-1400 – zob.: Przemysław Szafran, *Rozwój średniowiecznej sieci parafialnej w Lubelskiem* (Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1958), 148; Jacek Chachaj, *Bliżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI wieku* (Lublin: Wydawnictwo Werset, 2012), 279; tenże, „Rozwój struktur parafialnych na obszarze Lublina do połowy lat 70. XX wieku”, w *Lublin. Historia dzielnic w 700. rocznicę lokacji miasta*, red. Jacek Chachaj, Hubert Mąćik, Dominik Szulc (Lublin: Lubelskie Towarzystwo Genealogiczne, 2017), 8-9. Na temat historii kościoła w Konopnicy od czasów nowożytnych zob.: Adam Hamryszczak, Hubert Wójcik, „Kościół i zabudowania parafialne w Konopnicy XVII-XX wieku”, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, 112 (2019): 167-198.

1675 rokiem¹². Przynależność parafialna mieszkańców Motycz i okolicznych wsi nie uległa zmianie przez kolejne 248 lat, tj. do wiosny 1922 roku¹³.

2. Źródła do powstania parafii w Motyczu

Wiadomości odnoszące się do okoliczności erygowania nowego okręgu parafialnego w Motyczu można odnaleźć w czterech źródłach. Pierwszym z nich jest tradycja ustna funkcjonująca wśród starszego pokolenia mieszkańców wsi. Wedle tych przekazów bezpośrednim asumptem do odłączenia Motycza od parafii Konopnica i powołania własnej jednostki organizacyjnej Kościoła były zatargi, do jakich dochodziło między parafianami z tych dwóch miejscowości. Miały być one na tyle poważne, że zachęta do utworzenia oddzielnej parafii na terenie Motycza wyszła od księdza Jana Kureczki, proboszcza konopnickiego, zgorzonego zachowaniem swoich wiernych¹⁴. Nieco inaczej sprawę przedstawiono w zachowanym w Archiwum Archidiecezjalnym Lubelskim piśmie z dnia 1 listopada 1918 roku. Zostało ono wystosowane przez mieszkańców Motycza i okolicznych osad do „Księdza Administratora Diecezji Lubelskiej” z prośbą o wydanie pozwolenia na budowę kościoła we wsi. Jako powód podejmowanych zabiegów podano – często przywoływaną w takich sytuacjach – znaczną odległość tych miejscowości od konopnickiej świątyni parafialnej¹⁵. W przywołanym powyżej archiwum odnaleźć można też krótki, jednostronicowy opis przygotowany przez ks. Kureczkę dotyczący historii budowy kościoła w Motyczu¹⁶. Okoliczności towarzyszących kreowaniu nowej parafii zostały najobszerniej przedstawione w materiale zatytułowanym *W sprawie kościoła w Motyczu* autorstwa ks. Jana Kureczki. Można go odnaleźć w trzech miejscach: w Archiwum Archidiecezjalnym Lubelskim (oryginał)¹⁷, w Archiwum Parafial-

¹² W wizytacji z 1650 roku informowano o istnieniu tu kościoła drewnianego (AAL, sygn. Rep 60 A 97, *Visitatio ecclesiarum in Archidiaconatu Lublinensi ex annis 1640 et 1650*, 38r.), zaś w tej z 1675 roku poświadczano już istnienie budynku murowanego (AAL, Rep. 60 A 99, *Liber visitationum in Archidiaconatu Lublinensi trium decanatum videlicet Casimiriensis, Parczoviensis, Chodeliensis Anno 1675 expeditorum*, 166v.).

¹³ Więcej na temat dziejów przynależności parafialnej Motycza będzie można znaleźć w przygotowywanej monografii o historii tutejszej parafii.

¹⁴ Czesław Maj, *Utkane z pamięci. Motyckie wspomnienia i opowieści* (Lublin: Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie, 2002), 21-22; „Niektórzy chłopci z Konopnicy chodzili w garniturach, a chłopci z Motycza w sukmanach – Czesław Tarkowski – fragment relacji świadka historii z 19 września 2013”, dostęp: 30 listopada, 2023, <https://teatrnn.pl/historiamowiona/fragmenty/niektorzy-chlopi-z-konopnicy-chodzili-w-garniturach-a-chlopi-z-motyczaw-sukmanach/>.

¹⁵ AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, Parafia Motycz, 1.

¹⁶ AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, Parafia Motycz, 7 (rękopis), 8 (maszynopis).

¹⁷ AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, Parafia Motycz, 10-12.

nym w Konopnicy (odpis)¹⁸ oraz pośrednio – w formie streszczenia – w kronice parafialnej przechowywanej w Archiwum Parafialnym w Motyczu¹⁹.

Podstawą niniejszego wydania jest źródło przechowywane w Archiwum Parafialnym w Konopnicy. Składają się na nie trzy teksty, opisane na stronie tytułowej jako *Historia powstania kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.*²⁰. Zostały one sporządzone w przedziale czasowym od 1 do 12 kwietnia 1922 roku i stanowią świadectwo ostatniego etapu erygowania samodzielnego okręgu parafialnego w Motyczu. Jednostka archiwalna zawiera pismo maszynowe wystosowane przez Kurię Diecezjalną Lubelską do ks. Jana Kureczki, w którym wzywa się proboszcza konopnickiego, aby określił projekt granic oraz składu planowanej parafii w Motyczu; odręcznie napisany sześciostronnicowy dokument *W sprawie kościoła w Motyczu* z dnia 10 kwietnia 1922 roku (odpis), będący odpowiedzią proboszcza Konopnicy na przywołane wyżej żądanie Kurii oraz kopię pisma maszynowego z 12 kwietnia 1922 roku, skierowanego do ks. Karola Sawulskiego, wikariusza parafii w Mełgwi, w którym władze kościelne powoływały go do Motycza celem zorganizowania tam nowej parafii. Wszystkie wyżej wymienione teksty zostały spięte w jeden plik, opatrzony sygnaturą numer 15. Stanowią one pewną całość, która odnosi się do konkretnego, niezwykle istotnego etapu w procesie powoływania do życia parafii w Motyczu. To właśnie forma ich wyodrębnienia i uporządkowania, jakiej dokonano w Archiwum Parafialnym w Konop-

¹⁸ Archiwum Parafialne w Konopnicy, sygn. nr 15, *Historia powstania kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.*, 1-6.

¹⁹ Wśród skromnego zasobu materiałów przechowywanych w parafii w Motyczu nie zachował się żaden osobny dokument odnoszący się do początków tworzenia tu nowej parafii. Jedynie w *Księdze kroniki par. Motycz 1922 r.* można odnaleźć pewne informacje na ten temat. W tymże zabytku znajduje się bardzo mocno okrojone streszczenie edytowanego źródła. Jego autor/redaktor wprost powoływał się na opis księdza Kureczki oraz dokumenty, wystawione przez Kurię Diecezjalną Lubelską, które odnosiły się do procesu erygowania parafii w Motyczu. Analiza charakteru pisma zdaje się wskazywać, że część kroniki do kwietnia 1921 roku, została sporządzona przez jedną osobę. Był nią ksiądz Jan Rzędowski, wieloletni proboszcz w Motyczu. Duchowny objął probostwo motyckie w czerwcu 1929 r. (*Wiadomości Diecezjalne Lubelskie* [dalej: WDL] 11, nr 6 (1929), 162), czyli ponad siedem lat po powstaniu parafii. Trudno jednoznacznie rozstrzygnąć, czy to ks. Rzędowski rozpoczął pisanie kroniki, czy w pewnym momencie, z bliżej nieznanymi przyczynami, postanowił przepisać/odtworzyć kronikę wcześniej istniejącą. Przeprowadzona krytyka zewnętrzna kroniki parafialnej z Motycza wykazała, że zapiski obejmujące okres od 1922 do 3 lipca 1949 r. sporządzono piórem o tym samym kolorze atramentu (*Księga kroniki*, 1-9v). Daje to podstawę do przypuszczenia, że powstały one w krótkim odstępie czasu. Pierwsze potwierdzenie przeglądania kroniki przez przedstawiciela władzy kościelnej pochodzi z 25 kwietnia 1950 roku (tamże, 10v). Ponadto, wiadomości z lat 1922-1949 są bardzo lakoniczne, co stwarza wrażenie ich późniejszego streszczania/odtworzenia. Pytaniem nierozstrzygniętym pozostaje, czy ks. Rzędowski, opisując okoliczności kreowania parafii motyckiej, odwoływał się do tekstu historii kościoła w Motyczu, sporządzonej przez ks. Kureczkę, czy do innej wersji kroniki.

²⁰ Archiwum Parafialne w Konopnicy, sygn. nr 15, *Historia powstania Kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.*

nicy, wpłynęła na decyzję o ich wydaniu w całości. Oryginały edytowanego źródła, będące w posiadaniu Archiwum Archidiecezjalnego Lubelskiego, zostały umieszczone jako odrębne elementy w teczce zawierającej różnego rodzaju materiały dotyczące dziejów parafii w Motyczu w latach 1918-1939²¹.

3. Nota wydawnicza

Materiały będące przedmiotem edycji spisano przeważnie na kartach papieru formatu A4. Wyjątkiem jest pismo adresowane do ks. Sawulskiego, które zajmuje połowę tego formatu. Tekst *W sprawie kościoła w Motyczu*, napisany odręcznie przez ks. Kureczkę, został sporządzony na kartkach w kratkę. Pismo jest staranne, bez skreśleń. W prawych, górnych rogach znajduje się paginacja. Numery stron zapisano cyframi rzymskimi. Wyrazy znajdujące się po prawej stronie na stronie szóstej są częściowo nieczytelne. Jest to spowodowane tym, że kartka została w tym miejscu wklejona do pliku materiałów. Odszyfrowanie zapisków nie nastręcza jednak wielkich problemów. W opisie dotyczącym okoliczności budowy obiektu sakralnego w Motyczu odniesiono się do takich zagadnień, jak historia powstania kościoła w Motyczu, uposażenie świątyni, opis budynku kościoła i jego wyposażenia, okoliczności obrania patrona kościoła, zakup domu przeznaczanego na plebanię, wsie wchodzące w skład motyckiego okręgu parafialnego oraz możliwości poszerzenia terytorium parafii w przyszłości²². Wszystkie kartki składające się na plik, z wyjątkiem strony tytułowej i ostatniej, noszą ślady składania na cztery, zaś pismo do ks. Sawulskiego – na pół. Wszystkie mają w mniejszym lub większym stopniu pozaginane prawe dolne rogi. Przedstawione do edycji źródła nie były wcześniej publikowane. Wyjątkiem jest niekrytyczne wydanie pisma z 22 kwietnia 1922 roku adresowanego do księdza Karola Sawulskiego. Edycji tej dokonał ks. Henryk Misztal²³. Materiałów tych nie wykorzystywano również szerzej w badaniach nad historią Kościoła katolickiego w Lubelskiem w okresie międzywojennym. Badaczem, który do tej pory pisał o historii Kościoła w Motyczu, był przywołany powyżej ksiądz profesor Henryk Misztal. Jednak przy opisywaniu okoliczności erygowania nowej parafii w jego rodzinnej miejscowości odwoływał się do wtórnego przekazu zawartego w *Księdze kroniki parafii Motycz 1922 r.*²⁴.

²¹ AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, *Parafia Motycz*.

²² Tym samym opis ten stanowi bardziej rozbudowaną wersję przywołanej już *Historii budowy kościoła w Motyczu*, sporządzoną przez ks. Kureczkę (AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, *Parafia Motycz*, 7 (rękopis), 8 (maszynopis).

²³ *Motycz. Więzy pokoleń*, red. Henryk Misztal (Motycz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2009), 25. Wydanie to oparł raczej na źródle pośrednim, jakim jest tekst kroniki prowadzonej w parafii motyckiej, a nie na oryginale.

²⁴ Henryk Misztal, *Motycz. Nasza Ojczyzna* (Motycz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2005), 12-13; Tenże, *Motycz. Więzy pokoleń*, 22-24.

Edycję źródłową przygotowano zgodnie z wytycznymi opracowanymi przez Ireneusza Ihnatowicza²⁵. Zmodernizowano pisownię wyrazów oraz interpunkcję. Ujednolicono zapis skrótu „bieżącego roku” na „br.”. W przypisach rzeczowych wyjaśniono – na ile to było możliwe – pojawiające się w tekście źródeł nazwy miejscowości, osoby oraz trudniejsze terminy liturgiczno-kościelne. Niekiedy rozwijano tam również pewne zagadnienia pojawiające się w tekście będącym przedmiotem edycji. Pominięto opisy pieczęci nagłówkowych, zachowując jedynie zapisane odręcznie daty i numery pism/materiałów. Wszelkie dodatki pochodzące od wydawcy zapisano kursywą i umieszczono je w nawiasach kwadratowych.

4. Tekst źródła

N 15²⁶

Historia powstania Kościoła oraz utworzenia się parafii w Motyczu 1921 r.²⁷

1 kwietnia 1922²⁸

Do w. Ks. Kanonika J. Kureczko²⁹
Proboszcza parafii Konopnica

Nr 1079³⁰

²⁵ Ireneusz Ihnatowicz, „Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początków XX wieku”, *Studia Źródłoznawcze* 7 (1962): 99-124.

²⁶ [przypis edytorski] Podkreślenie sygnatury ciągłą linią. Zarówno tytuł jednostki, jak i sygnaturę zapisano ręcznie, czarnym atramentem.

²⁷ Data roczna 1921 odnosi się do zakończenia prac budowlano-remontowych związanych ze wznoszeniem świątyni w Motyczu, co miało miejsce na jesieni tego roku. [przypis edytorski] Data podkreślona podwójną ciągłą linią.

²⁸ [przypis edytorski] Data zapisana odręcznie piórem, czarnym atramentem.

²⁹ Jan Kureczko urodził się 22 stycznia 1859 roku w Łęcznej. W 1876 roku wstąpił do seminarium duchownego w Lublinie. Trzy lata później został wysłany na studia wyższe do Cesarskiej Rzymskokatolickiej Akademii Duchownej w Petersburgu. W 1883 r. uzyskał święcenia kapłańskie, a rok później stopień naukowy magistra teologii. Po powrocie do Lublina młody ksiądz został wikariuszem miejscowej katedry oraz objął stanowisko profesora historii Kościoła w seminarium duchownym w Lublinie. W 1893 r. Kureczko zwrócił się do biskupa lubelskiego Franciszka Jaczewskiego z prośbą o mianowanie go proboszczem w podlubelskiej Konopnicy. Miejscowość tę poznał lepiej w czasie rekonwalescencji po przebytych tyfusie, jaką odbywał we dworze u rodziny Swinarskich – właścicieli Konopnicy i swoich przyjaciół. Duchowny zastał kościół i budynki gospodarcze w tragicznym stanie. W 1897 r. rozpoczął starania o budowę nowej świątyni, a tym samym o przywrócenie dawnej świetności parafii. Prace rozpoczęły się w 1904 r., a 24 czerwca 1906 r. kościół został konsekrowany przez biskupa Jaczewskiego. W 1919 r. ks. Kureczko został mianowany kanonikiem katedry lubelskiej. Na krótko przed śmiercią otrzymał godność papieskiego prałata domowego. Duchowny zmarł w Konopnicy w dniu 27 stycznia 1925 roku. Jego doczesne szczątki spoczęły na miejscowym cmentarzu parafialnym – „Ś.p. J. Kureczko”, WDL, 7, nr 2 (1925), 58; Karol Dębiński, „Ś.p. ksiądz Jan Kureczko”, WDL 7, nr 3 (1925), 91-94, nr 4, 124-126; Andrzej Przegaliński, *Spoleczna działalność ziemiaństwa lubelskiego w l. 1864-1914* (Lublin: Wydawnictwo Werset, 2009).

³⁰ [przypis edytorski] Numer zapisany odręcznie piórem, czarnym atramentem.

W obrębie parafii konopnickiej we wsi Motyczu zbudowano kościół drewniany, który został poświęcony w dniu 25 marca br.

Obecnie istnieje zamiar utworzenia parafii przy tym kościele, wskutek tego Kuria wzywa W. Ks. Kanonika aby podał projekt granic przyszłej parafii, jakie wioski i z jakich okolicznych parafii należałoby przyłączyć do parafii w Motyczu i z oznaczeniem odległości takich wsi od Motycza i ich kościołów parafialnych i liczby dusz każdej wsi oddzielnie.

Wikariusz Generalny [*podpis własnoręczny ks. Wł. Koglarski*³¹]
Kancelarz Kurii ks. [*podpis własnoręczny nieczytelny*]³²

I

Odpis³³

10 kwietnia 1922 r.
Nr 153

Do
Kurii Diecezjalnej Lubelskiej
w Lublinie
W sprawie kościoła w Motyczu.

Wprawdzie jestem wezwany przez Kurie, dn. 1/IV br. Nr 1079, by tylko podać projekt granic mającej się utworzyć parafii w Motyczu, jednakże ze względu na doniosłość sprawy, uważam za stosowne zakomunikować

³¹ Władysław Koglarski (1841-1931) był duchownym Kościoła katolickiego, który przez znaczną część swojego życia związany był z Lublinem. W 1857 r. wstąpił do tutejszego seminarium duchownego, w l. 1859-1863 odbył studia w Akademii Duchownej w Warszawie. Święcenia kapłańskie uzyskał w 1865 r. Po powrocie z Warszawy do Lublina został osobistym kapłanem biskupa lubelskiego Wincentego Pieńkowskiego i sekretarzem konsystorza diecezji lubelskiej, wykładał również w seminarium duchownym. W 1898 r. mianowano go prałatem dziekanem kapituły katedralnej lubelskiej. W 1918 r. wyznaczono go na oficjała i wikariusza generalnego. Piaستował te stanowiska do swej śmierci we wrześniu 1931 r. – WDL, 13, nr 7 (1931) 252; Aleksander Baca, „Wzory kapłan i obywatel – ks. Władysław Koglarski (1841-1931)”, w *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, red. Henryk Misztal (Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005), 393-394.

³² W owym czasie kancelrzem Kurii Lubelskiej był ks. Ludwik Kwiek (1864-1939). W 1884 r. ukończył miejscowe seminarium duchowne, a następnie kontynuował naukę w Akademii Duchownej w Petersburgu. W 1888 r. przyjął święcenia kapłańskie. W tym samym roku został wykładowcą w lubelskim seminarium. W l. 1890-1898 był sekretarzem konsystorza lubelskiego, a od 1918 r. kancelrzem kurii biskupiej w Lublinie. W 1923 r. został wyznaczony na wikariusza pomocniczego wikariusza generalnego. Od 1931 r., aż do swojej śmierci we wrześniu 1939 r., sprawował funkcję wikariusza generalnego – Karolina A. Kołodziejczyk, „Człowiek wielkiej pracy i modlitwy, ksiądz Piotr Ludwik Kwiek (1864-1939)”, w *W duchu i prawdzie Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, red. Henryk Misztal (Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005), 397-398.

³³ [przypis edytorski] Słowo „Odpis” zostało podkreślone.

i inne szczegóły, dotyczące się nowopowstałej tam świątyni³⁴. 1) Historia kościoła³⁵; 2) Jego uposażenie; 3) Budowa i rozkład; 4) Poświęcenie, tytuł i patron kościoła; 5) Inwentarz; 6) Fundatorzy i sympatycy kościoła; 7) Plebania i 8) Projekt granic przyszłej parafii i liczba³⁶ dusz wiosek, mających do niej należeć.

1.) Historia powstania kościoła w Motyczu jest następująca. W roku 1918, 15 stycznia, na zebraniu tercjarzy, Kowalczykowi Kazimierzowi³⁷ powstała myśl, by na podziękowanie Opatrzności Boskiej za ocalenie Motycza od następstw wojny, wybudować kaplicę. Myśl ta podobała się zebranych. Czy jednak da się urzeczywistnić, postanowiono zasięgnąć mojej rady jako miejscowego proboszcza. W tym celu zjawił się u mnie³⁸

II

nazajutrz ów Kazimierz Kowalczyk i zapytał o moje zdanie w tej sprawie. Naturalnie, że znalazł przychylną odpowiedź. A nawet więcej. Ponieważ jestem zwolennikiem jak najmniejszych parafii i pragnąłbym, aby w każdej większej wsi stanął kościół, przeto nie tylko, że projektu motyczan nie zganiłem, ale jeszcze zachęcałem ich do postawienia kościoła zamiast kaplicy. Co więcej! W następną niedzielę projekt ten poparłem z ambony, gdzie przedstawivszy wpływ kościoła na duszę, cywilizację i kulturę, w gorących słowach zachęciłem do budowy świątyni w Motyczu, gdzie z czasem może się utworzyć oddzielna parafia. Na skutek tej zachęty wkrótce odbyło się zebranie, na którym postanowiono w Imię Boże wziąć się do roboty. Utworzył się komitet budowlany, w skład którego weszli: Szymon Kowalczyk, Mikołaj Zalewski, Wojciech Kowalczyk, Kazimierz Kowalczyk, Franciszek Radzik, Antoni Radzik i Jan Duda³⁹. Wybrano kasjera, kupiono książkę rachunkową, posypały się składki i wzięto się do roboty. Ktoś dał znać, że

³⁴ [przypis edytorski] Słowo „świątyni” nie zmieściło się w jednej linijce. Litery „ni” dopisano pod spodem tego wyrazu, przy samym marginesie, przez co są one trudne do odczytania.

³⁵ [przypis edytorski] Wymieniając elementy składające się na powyższy opis, jego autor stosuje różne sposoby ich oddzielania. Raz jest to średnik, raz przecinek, raz kropka. W wydaniu ujednolicono ten zapis poprzez zastosowanie średników.

³⁶ [przypis edytorski] Na początku wyrazu liczba pojawiło się lekkie rozlanie atramentu.

³⁷ Kazimierz Kowalczyk (1878-1959), mieszkaniec Motycza, syn wzmiankowanego poniżej Szymona oraz brat Wojciecha. Książd Kureczko konsekwentnie kształtował tradycję, wedle której Kazimierz Kowalczyk był głównym pomysłodawcą budowy świątyni w Motyczu. W *Historii budowy kościoła w Motyczu z dn. 18 marca 1918 r.* pojawiła się informacja o proroczych snach Kowalczyka przepowiadających budowę świątyni (AAL, sygn. Rep 61 B IV b 81, *Parafia Motycz*, 7 (rękopis), 8 (maszynopis).

³⁸ [przypis edytorski] Atrament przy sformułowaniu „u mnie” jest wyblakły.

³⁹ Wszystkie wymienione wyżej osoby były gospodarzami zamieszkującymi tereny przyszłej parafii motyckiej.

w Zemborzycach⁴⁰ jest do kupienia stary kościół. Natychmiast wysłano tam delegatów, ci obejrżeli kościół, poradzili się znawców i 20 lutego 1918 roku kupili go⁴¹. Teraz rozpoczęła się zwózka starego kościoła. Chętnych do tej roboty okazało się niewielu. A nawet, gdy 15 maja przyjechałem do Motycza, by wybrać miejsce na kościół, na tę⁴²

III

ceremonię zebrała się mała garstka ludzi. Zeszli się tylko członkowie komitetu i ich rodziny. To jednak nie odebrało chętnym zapału. A nawet, gdy na miejscu, gdzie miał być zbudowany wielki ołtarz, stanął krzyż, a z ambony kościoła konopnickiego padły znowuż słowa zachęty, liczba zwolenników nowego kościoła powoli rosła. Trzeba było pomyśleć o zapewnieniu mu jakiegoś uposażenia.

2.) Uposażenie kościoła. Kiedy sprawa motyckiego kościoła postępowała naprzód, zjawił się u mnie wyżej wspomniany⁴³ Kazimierz Kowalczyk i oświadczył, że jego rodzina, tj. ojciec Szymon, brat Wojciech i on chętnie wydzielią z ojcowizny 6 morgów gruntu i takowy zapiszą kościołowi. Obietnica została spełniona i grunt rejentalnie kościołowi został zapisany⁴⁴.

3.) Skoro tylko Szymon Kowalczyk rejentalnie odpisał grunt kościołowi, zabrano się z taką energią do budowy, iż za parę lat budowę skończono. Kościół jest drewniany, na zewnątrz oszalowany, wewnątrz zaś otynkowany i obielony⁴⁵. Zakryte są dwie z sionkami. Ołtarzy jest 3 – w wielkim

⁴⁰ Zemborzycy stanowią obecnie jedną z dzielnic Lublina, leżą w odległości ok. 15 km od Motycza.

⁴¹ Przedmiotem zakupu była drewniana świątynia z Zemborzyc, która po wybudowaniu w tamtejszej parafii nowego kościoła (w l. 1906-1907) przestała pełnić swoje funkcje. Kościół został sprzedany mieszkańcom Motycza w lutym 1918 roku za sumę 5000 rubli (AAL, sygn. Rep. 60 B IV b 251, *Parafia Zemborzycy, Pismo księdza Skulimowskiego, administratora parafii w Zemborzycach o sprzedaży starego kościoła z dn. 25 II 1918 r.*, nr 486). Drewniana świątynia z Zemborzyc służyła mieszkańcom Motycza i okolicznych wsi jako kościół parafialny do 11 lipca 1994 roku, kiedy uległa zniszczeniu na skutek podpalenia.

⁴² [przypis edytorski] Atrament przy sformułowaniu „na tę” jest wyblakły.

⁴³ [przypis edytorski] Litera „m” w słowie wspomniany jest ściśnięta i wychodzi na marginesy strony.

⁴⁴ Nie odnaleziono dokumentów potwierdzających pierwotne nadanie gruntów pod kościół i zabudowania parafialne dokonane przez gospodarza z Motycza Szymona Kowalczyka (1847-1930) i jego rodzinę. Kwestia ta została uregulowana dopiero w styczniu 1929 roku (AAL, sygn. Rep. 60 B IV b 81, *Parafia Motycz*, 43).

⁴⁵ Stary kościół zemborzycy powstał na początku XVIII wieku. W księdze wizytacji z lat 1736-1739 przy opisie parafii w Zemborzycach pod rokiem 1739 pojawiała się informacja, że miejscowy kościół pod wezwaniem św. bpa Marcina z Tours został wystawiony 23 lata wcześniej (AAL, sygn. Rep. 60 A, 101, *Acta visitationis decanatum: Casimiriensis, Parzoviensis, Chodeliensis et Solecensis archidiaconatus Lublinensis et aliarum in archidiaconatu Zavichostensi ex annis 1736-1739*). Był to kościół trójnawowy, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie. Jego długość wynosiła ok. 27 m, szerokość – ok. 10,5 m zaś wysokość – ok. 27 m.

ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej Anielskiej, to jest tytuł kościoła i pod tym też wezwaniem⁴⁶ kościół poświęcono. Co do bocznych⁴⁷ ołtarzy, to w jednym jest obraz św. Stanisława Kostki, w drugim Matki Boskiej Różańcowej. Kościół ma chór bardzo obszerny, posadzkę, prezbiterium jest na jednej wysokości z nawą kościelną, balustrady jeszcze nie ma⁴⁸.

IV

Sufit kościoła zrobiony jest w formie sklepienia, opartego na sześciu słupach, którymi kościół dzieli się na trzy nawy. W kościele widno, oświetlają go 12 okien dużych i 3 okrągłe. Ambona jest wygodna, wejście na nią z zakrystii. W kościele są ławki, pająk, sprawiony przez młodzież miejscową i lampa wieczysta. Wejść do kościoła jest troje – jedno główne i dwa przez zakrystie. Cmentarz kościelny jest ogrodzony parkanem i obsadzony drzewami. Cmentarza grzebalnego jeszcze nie ma⁴⁹.

4.) Kościół został poświęcony dn. 25 marca tysiąc dziewięćset dwudziestego drugiego roku. Aktu poświęcenia dokonał niżej podpisany, ksiądz Jan Kureczko, proboszcz parafii konopnickiej, kanonik katedry lubelskiej, na mocy upoważnienia, udzielonego mu ustnie przez Jego Ekscelencję ks. Biskupa Fulmana⁵⁰. Nadanie kościołowi tytułu, pod wezwaniem Matki Boskiej

Przy budowie wykorzystano siedemnastowieczną murowaną zakrystię, pozostałość po wcześniejszej świątyni. Wnętrze kościoła zostało wsparte na sześciu prostych drewnianych filarach. Kościół wzniesiono w konstrukcji zrębowej, z zewnątrz był szalowany. W wizytacjach osiemnastowiecznych wspomniano o 5 ołtarzach. W 1849 roku były tylko trzy. Zmniejszenie liczby oraz klasycystyczna forma ołtarzy, przeniesionych później wraz z kościołem do Motycza, skłaniają do twierdzenia, że mogły one zostać wykonane pod koniec XVIII wieku. Pierwotnie fasada kościoła była zdobiona rzeźbami, które jednak już w połowie XIX wieku uległy zniszczeniu. Po przeniesieniu świątyni do Motycza w jej wyglądzie zaszły pewne zmiany. Do prezbiterium dodano dwie symetryczne zakrystie, zmieniono kształt okien w prezbiterium, zaś na fasadzie kościoła pojawiał się neobarokowy ozdobny szczyt – Adam Hamrysyczak, Hubert Mąciak, „Parafia i kościół w Zemborzycach w XVIII-XIX wieku”, *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 106 (2016): 60-64.

⁴⁶ [przypis edytorski] Sformułowanie „i pod tym też wezwaniem” pojawia się w tekście dwukrotnie.

⁴⁷ [przypis edytorski] W słowie „bocznych” w miejscu litery „n” widać ślady wydrapania umieszczonej uprzednio omyłkowo litery „y”.

⁴⁸ [przypis edytorski] Sformułowanie „nie ma” zostało napisane pod ostatnią linijką tekstu, po prawej stronie.

⁴⁹ Zgoda na poświęcenie cmentarza grzebalnego w Motyczu została wydana przez biskupa lubelskiego w dniu 26 kwietnia 1922 r. (AAL, Rep 60 B IV b 81, *Parafia Motycz*, 14).

⁵⁰ Marian Fulman (1866-1945) urodził się w miejscowości Stare Miasto, położonej koło Konina. W 1882 r. ukończył seminarium duchowne we Włocławku, następnie został wysłany do Akademii Duchownej w Petersburgu. W 1889 r. uzyskał święcenia kapłańskie. Następnie nauczał we włocławskim seminarium. W 1895 r. za działalność patriotyczną władze carskie skazały go na pięć lat zsyłki do Niżnego Nowogrodu. Ostatecznie wrócił do Królestwa Polskiego po roku pobytu w Imperium na skutek amnestii ogłoszonej w roku koronacji cara Mikołaja II. W 1905 r. został wybrany posłem do Dumy Państwowej. W dniu 17 XI 1918 r. konsekrowano

Anielskiej i obranie za patrona kościoła św. Stanisława Kostkę, nastąpiło legalnie. Większa część mieszkańców obecnych na tej ceremonii (nadania tytułu i wyboru patrona) wyraziła swoją zgodę. Choć nie obyło się bez demokratycznych zgrzytów. Mianowicie, znalazła się pewna partia, dla której św. Stanisław Kostka jest za arystokratyczny. Ta – chciała św. Izydora.

5.) Co się tyczy inwentarza, kościół już posiada: 4 ornaty, biały, zielony, fioletowy i czarny; dwie kapy: białą i czarną, jedną albę⁵¹, humerał⁵², pasek, komżę,

V

1 kielich z pateną⁵³, puszkę do przechowywania komunikantów, monstrancję, mszał, bursę⁵⁴ do chorych, stuły: białą i fioletową, tackę z ampułkami, kociołek do wody święconej i kropidło, dwa krzyże procesjonalne, dwa sztandarki białe, na jednym – św. Anioł Stróż i św. Anna⁵⁵ – na drugim św. Antoni i św. Kazimierz, jeden feretron⁵⁶ z Matką Boską Częstochowską, dwa dywany na stopnie ołtarza, trzy komplety kanonów na ołtarze⁵⁷, klęcznik, konfesjonał, pulpit na mszał, 9 obrusów, krzyż na ołtarz i 14 lichtarzy. Wszystko to są ofiary Kowalczyków, fundatorów kościoła i jego sympatyków.

go na biskupa lubelskiego. Przeszedł do historii jako sprawny administrator oraz organizator Kościoła lubelskiego w odrodzonej Polsce. W czasie, gdy był biskupem, w diecezji lubelskiej erygowano 86 parafii. 17 IX 1939 r. został aresztowany przez gestapo. Osadzono go w więzieniu na Zamku Lubelskim. Tam usłyszał wyrok – karę śmierci, zamienioną następnie na pobyt w obozie Sachsenhausen Oranienburg. Na skutek interwencji papieża Piusa XII w 1940 r. biskup został przeniesiony do Nowego Sącza, gdzie pozostawał pod nadzorem gestapo. Stamtąd potajemnie kierował diecezją lubelską. Do Lublina powrócił w lutym 1945 r. Zmarł tamże w grudniu 1945 r. – Edward Walewander, „Fulman Marian Leon”, w *Encyklopedia Katolicka*, t. V (Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1989), kol. 757-758; tenże, „Ojciec i pasterz. Biskup Marian Fulman (1866-1945)”, w *W duchu i prawdzie Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, red. Henryk Misztal (Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005), 142-146.

⁵¹ Alba – szata liturgiczna z białego płótna, sięgająca stóp, przepasywana paskiem.

⁵² Humerał – płócienna chusta z naszym lub wyhaftowanym krzyżykiem i z dwiema tasiemkami, stanowiąca część stroju liturgicznego, którą kapłan okrywał ramiona i szyję pod albą. Zwyczaj nakładania humerału zanikł pod Soborze Watykańskim II.

⁵³ Patena – naczynie liturgiczne, zazwyczaj okrągłe z niewielkim zagłębieniem, przeznaczone na hostię, umieszczane podczas mszy na kielichu.

⁵⁴ Bursa – ozdobna torebka wykonana z tkaniny, w której duchowny nosi Najświętszy Sakrament, udając się do chorych.

⁵⁵ [przypis edytorski] Pierwsze dwie litery imienia „Anna” zostały ścieśnione i wchodzą na margines po prawej stronie.

⁵⁶ Feretron – obustronny obraz religijny lub figura na podstawie z drążkami do noszenia w procesjach.

⁵⁷ Kanony ołtarzowe – trzy tablice ustawiane na ołtarzu, z tekstem mszalnym, odmawianym przez kapłana cicho; używane były przed reformą liturgiczną Soboru Watykańskiego II.

6.) Fundatorami kościoła są: Szymon Kowalczyk, Wojciech i Kazimierz Kowalczykowie, Mikołaj Zalewski, Antoni Franciszek Radzikowie i Jan Duda. Obok nich nie szczędzili ofiar i pracy przy budowie kościoła: Jan Misztal, Mateusz Żelazo, Wawrzyniec Madej, Marcin Maj, Błażej Kowalczyk, Maciej Grudzień, Jan Grudzień, Wojciech Tomasik, Michał i Jan Kowalscy, Mateusz Maj, Józef Wilczek⁵⁸, Wojciech Chudzik, Adam Ogórek, Maciej Zawada i Marcin Palak⁵⁹.

7.) W Krężnicy⁶⁰ trafił się dom po dzierżawcy tamtejszym na sprzedaż. Komitet kościelny, dowiedziawszy się o tym, udał się na miejsce, a przekonawszy się, że ten dom nadaje się na plebanię, kupił go i zwiózł do Motycza, gdzie po dodaniu różnych brakujących rzeczy urządził z niego probostwo,

VI

które już jest prawie na ukończeniu. Składa się ono z czterech pokoi, kuchni, 2ch spiżarek i p[przed]pokoju⁶¹. Pieców jest cztery, 3 kaflowe w pokojach, [je]den⁶² z cegły w kuchni; okien jest 6 z okiennicami z zewnątrz; piwnica pod domem.

8.) Do nowotworzącej się parafii w Motyczu maj[ą]⁶³ odejść od parafii konopnickiej następujące wios[ki]: Motycz bez dworu, liczy 1020 dusz – Motycz Leśny⁶⁴ – 130, Sporniak⁶⁵ 300, Skubicha⁶⁶ 80, Józefin⁶⁷ 150, razem 16[80]⁶⁸. Z okolicznych parafii można by odłączyć od Gar[bo]⁶⁹ wa⁷⁰ Tomaszowice, odległe od Motycza o 6 wiorst, ale tam mają kaplicę i myślą o postawieniu

⁵⁸ [przypis edytorski] Ostatnia litera „k” w nazwisku „Wilczek” oraz przecinek wchodzi na prawy brzeg strony.

⁵⁹ Patrz przyp. 39.

⁶⁰ Chodzi o wieś Krężnica Jara, znajdującą się w odległości ok. 15 km na południowy wschód od Motycza.

⁶¹ [przypis edytorski] Litery „rzed” w wyrazie „przedpokoju”, znajdujące się po prawej stronie linijki, są nieczytelne na skutek mechanicznego uszkodzenia papieru w tym miejscu.

⁶² [przypis edytorski] Litery „je” w słowie „jeden”, znajdujące się po prawej stronie linijki, są nieczytelne na skutek mechanicznego uszkodzenia papieru w tym miejscu.

⁶³ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁶⁴ Motycz Leśny – wieś sąsiadująca z Motyczem od północnego zachodu.

⁶⁵ Sporniak – obecnie jest to miejscowość położona na zachód od Motycza. W momencie powstawania parafii chodziło o część Sporniaka, która przez długi czas określana było jako Sporniak Motycki.

⁶⁶ Skubicha, dawniej wieś, dzisiaj stanowi część Motycza, usytuowaną na jego północnych krańcach.

⁶⁷ Obecnie Motycz Józefin, położony na północny wschód od Motycza.

⁶⁸ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁶⁹ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁷⁰ Garbów jest wsią leżącą ok. 20 km na północny zachód od Lublina. Tamtejsza parafia legitymuje się starą metryką, sięgającą co najmniej roku 1325 – *Monumenta Poloniae Vaticana*, [dalej: MPV] vol I, wyd. Jan Ptaśnik, (Cracoviae sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis, 1913), 173.

pa[rafial]nego⁷¹ kościoła⁷². Z wojciechowskiej parafii przylegają do motyckiej Sporniak⁷³ i Miłocin⁷⁴. Ale Sporniak, z[da]je⁷⁵ się, ma bliżej do Wojciechowa⁷⁶, niż do Motycza, a Miłocin znajduje się w tej samej odległości od [ko]ścioła⁷⁷ motyckiego co i wojciechowskiego⁷⁸. Wątpię więc czyby mieszkańcy tego ostatniego, chcieliby się pr[zy]łączyć⁷⁹ do Motycza, gdzie nowy⁸⁰ kościół wym[a]ga⁸¹ ciągłych ofiar. Zdaje się, że parafia mot[ycka]⁸² utworzy się tylko z wiosek parafii konopnick[iej],⁸³ tym bardziej, że i kościół motycki nie nada[je]⁸⁴ się dla większej ilości wiernych.

Konopnica dn. 10 kwietnia 1922 r.

Z wysokim poważaniem: *[własnoręczny podpis ks. J. Kureczki jako proboszcza parafii konopnickiej i kanonika katedry lubelskiej]*

[Awers]

Kopia⁸⁵

12 kwietnia 1922 r.⁸⁶

Wielebny Ks. Karol Sawulski⁸⁷

⁷¹ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁷² Parafia pod wezwaniem Św. Apostołów Piotra i Pawła w podlubelskich Tomaszowicach powstała w 1936 r. (dostęp: 30 listopada, 2023, <https://archidiecezjalubelska.pl/parafia/?id=101763>).

⁷³ Chodziło o kolonię Sporniak Palikijski, który przynależał do parafii w Wojciechowie.

⁷⁴ Wieś sąsiadująca z Motyczem od północnego zachodu. Rozważano przyłączenie do nowo kreowanej parafii mieszkańców Kolonii Miłocin.

⁷⁵ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁷⁶ Wojciechów jest wsią położoną w odległości ok. 10 km na zachód od Motycza. Najwcześniejsza wzmianka o istnieniu tu parafii pochodzi z końca lat 20. XIV stulecia: MPV, I, 308.

⁷⁷ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁷⁸ Ostatecznie do parafii motyckiej włączono Kolonię Miłocin. Sporniak Palikijski pozostał przy swej macierzystej parafii (AAL, *Parafia Motycz*, Rep. 61 B IV b 8, 24-26).

⁷⁹ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁸⁰ [przypis edytorski] Pośrodku słowa „nowy” widnieje niewielka plama, która nie utrudnia odczytu.

⁸¹ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁸² [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁸³ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁸⁴ [przypis edytorski] Słowo częściowo nieczytelne z powodu wklejenia kartki do pliku.

⁸⁵ [przypis edytorski] Słowo „kopia” podkreślone jest ołówkiem.

⁸⁶ [przypis edytorski] Data zapisana ręcznie piórem, czarnym atramentem.

⁸⁷ Karol Sawulski (1888-1927) był pierwszym proboszczem parafii w Motyczu. W 1911 roku uzyskał święcenia kapłańskie (*Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini* 1912, 79). W latach 1912-16 został poświęcony jako wikary m.in. w parafiach z Żelechowie, Gułowska-Wola (dzisiaj Wola Gułowska, powiat łukowski), Sarnaki i Modliborzyce (*Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini* 1913, 62; 1914, 61; 1915, 61; 1916, 37). W latach 1916-1917 był administratorem i pełniącym obowiązki proboszcza parafii w Kielczewicach (*Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis*

Nr 1188⁸⁸

wikariusz parafii Melgiew⁸⁹.-

Celem zorganizowania parafii katolickiej w Motyczu delegujemy niniejszym Ks. Karola Sawulskiego do Motycza i czynimy Go administratorem kościoła filialnego i powierzamy Mu duszpasterstwo nad mieszkańcami wsi, należących dotąd do parafii Konopnica, a mianowicie: Motycz, Motycz Leśny, Sporniak, Skubicha i Józefin.

Ostateczna erekcja parafii nastąpi później.

Jednocześnie upoważniamy Ks. Sawulskiego do prowadzenia ksiąg aktów stanu cywilnego w Motyczu.

/podpisano/ + Marjan Leon Bp.-⁹⁰

[Rewers]91

12 kwietnia 1922 r.⁹²
Nr 1188⁹³

W. Ks. Proboszcz Parafii
Konopnica

Kopię rozporządzenia Najprzewielebniejszego Biskupa diecezji z dnia dzisiejszego, wydanego na imię Księdza Karola Sawulskiego, przesyła dla wiadomości.

Wikariusz Generalny [*podpis własnoręczny ks. Władysław Kogłarski*]
Kancelarz Kurii [*podpis własnoręczny, nieczytelny*]⁹⁴

Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini 1917, 21). Od 1919 do 1921 r. duchowny występuje jako kapelan garnizonów w Chełmie oraz w Ostrowie Komorowo (AAL, Akta o kapelanach wojskowych, Rep 61 B II a 10, 43, 181-181v.). Po odejściu z wojska, został wikariuszem w parafiach w Krasnymstawie i Melgwi (Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini 1922, 40). Proboszczem w Motyczu był od 12 kwietnia 1922 do 27 listopada 1924 roku (Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini 1923, 36; 1924, 26; 1925, 26). W 1925 roku objął parafię w Oszczowie koło Dołhobyczowa (Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini 1926, 35). Zmarł tamże w dniu 7 stycznia 1927. Został pochowany na cmentarzu parafialnym w Oszczowie.

⁸⁸ [przypis edytorski] Numer zapisany ręcznie piórem, czarnym atramentem.

⁸⁹ Melgiew – wieś położona w odległości około 15 km na wschód od Lublina. Parafia istniała tu co najmniej od początków XIV wieku (MPV, I, 173).

⁹⁰ [przypis edytorski] Brak odrębnego podpisu biskupa Fulmana.

⁹¹ [przypis edytorski] W lewym górnym rogu znajduje się odręczny dopisek zrobiony piórem, czarnym atramentem: „3/25 [zapis nieczytelny] nr 2”.

⁹² [przypis edytorski] Data zapisana ręcznie piórem, czarnym atramentem.

⁹³ [przypis edytorski] Numer zapisany ręcznie piórem, czarnym atramentem.

⁹⁴ Patrz przyp. 32.

Podsumowanie

Przedstawione powyżej materiały stanowią bardzo istotne świadectwo zabiegów o utworzenie parafii w Motyczu. Powstały one na końcowym etapie procesu parafiotwórczego w tej podlubelskiej miejscowości, chociaż odnoszą się także do jego wcześniejszych faz. Teksty zostały sporządzone przez oficjalne czynniki kościelne, prezentują tym samym optykę tego środowiska. Można je podzielić na dwa rodzaje. Te, które wyszły z kancelarii kurii lubelskiej, stanowią typowe przykłady pism urzędniczych wytwarzanych przy okazji zabiegów czynionych o erygowanie nowego ośrodka parafialnego. W nieco odmienny sposób należy potraktować obszerny opis historii kościoła w Motyczu, przygotowany przez proboszcza konopnickiego, ks. Kureczkę. Już na samym początku stwierdził on, że co prawda został zobligowany jedynie do przedstawienia projektu granic przyszłej parafii, jednak doniosłość tego wydarzenia ośmieliła go do zaprezentowania całej historii budowy kościoła w Motyczu. W przypadku tego materiału czytelnik ma do czynienia z pewną dozą subiektywizmu, o czym należy pamiętać, zgłębiając zapis.

Analiza treści opisu historycznego parafii motyckiej pozwala określić znaczenie duchownego w kreowaniu nowego okręgu parafialnego oraz podejmowane przez niego zabiegi zmierzające do zakończonego sukcesem realizacji tego przedsięwzięcia. Na plan pierwszy wysuwa się postać duszpasterza parafii w Konopnicy, do której należeli mieszkańcy Motycza i sąsiednich miejscowości, dążący do utworzenia nowej jednostki kościelnej. Ksiądz Kureczko jawi się jako gorący orędownik oraz aktywny promotor erygowania okręgu parafialnego w sąsiedniej wsi. Duchowny wprost wypowiedział się na temat przyczyn leżących u podłoża swoich działań. Podkreślał, że był zwolennikiem istnienia małych parafii, nie tylko – jak łatwo się domyśleć – łatwiejszych do zarządzania przez duszpasterzy, ale także stwarzających korzystniejsze warunki do wytworzenia się silnej wspólnoty wierzących. Twierdzenie to wpisywało się w bardzo jasne i klarowne przekonania ks. Kureczki na temat znaczenia kleru parafialnego dla przemian zachodzących wśród wiernych oraz relacji między człowiekiem a światem współczesnym i Kościołem⁹⁵. W swojej narracji duszpasterz w sposób w pełni świadomy wykreował jedną z odsłon mitu fundacyjnego parafii mo-

⁹⁵ Wiele przykładów takiego podejścia można odnaleźć w prowadzonej przez ks. Kureczkę kronice parafialnej (Archiwum Parafialne w Konopnicy, b. sygn., *Kronika parafii Konopnica od 1893 roku*). Ze względu na szerokie zainteresowania jej autora tekst tej kroniki stanowi doskonałe źródło poznania nie tylko stosunków kościelnych, ale także społecznych, kulturalnych czy ekonomicznych wsi lubelskiej na przełomie XIX i XX wieku. Kronika ta zostanie krytycznie opracowana i wydana przez pracowników Instytutu Historii UMCS w Lublinie w 2025 roku.

tyckiej⁹⁶. Można w nim odnaleźć postulowany przez proboszcza konopnickiego wzorzec zachowania oraz postawy duchownego działającego na rzecz dobra wiernych oraz Kościoła.

Przedstawiony materiał stanowi doskonale źródło wiedzy dla badań historycznych, przede wszystkim w wymiarze regionalnym. Doskonale wpisuje się w dociekania nad dziejami kształtowania się sieci parafialnej w ziemi lubelskiej w okresie międzywojennym. Może przez to stanowić zarówno uzupełnienie prac już opublikowanych w tym temacie, jak i dać asumpt do podejmowania nowych dociekań naukowych. Chodzi przy tym nie tylko o badania nad dziejami tej konkretnej parafii. Przedstawione materiały stanowią niezwykle ciekawy i wyczerpujący przykład ukazujący przebieg procesu parafiotwórczego w jego różnych fazach. Analiza takich tekstów prowokuje do formułowania pytań badawczych dotyczących relacji między przedstawicielem duchowieństwa a wiernymi, reakcji społeczności lokalnej na podejmowane próby organizacji nowej parafii, kwestii świadomości religijnej mieszkańców wsi polskiej na początku XX stulecia, aktywności społecznej ludności wiejskiej i wiele innych. Na koniec nie można zapominać także o *stricte* lokalnym znaczeniu przedstawionych do edycji materiałów. Część mieszkańców Motycza odnajdzie informacje o swoich przodkach. Publikacja takich tekstów, ich udostępnienie szerszemu gronu odbiorców może wzmocnić czy wręcz rozbudzić zainteresowanie dziejami „małej Ojczyzny”.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne:

Archiwum Archidiecezjalne Lubelskie (AAL):

sygn. Rep 61 B II a 10, *Akta o kapelanach wojskowych*.

sygn. Rep 60 A, 101, *Acta visitationis decanatum: Casimiriensis, Parzoviensis, Chodeliensis et Solecensis archidiaconatus Lublinensis et aliarum in archidiaconatu Zavichostensi ex annis 1736-1739*.

sygn. Rep. 60 A 99, *Liber visitationum in Archidiaconatu Lublinensi trium decanatum videlicet Casimiriensis, Parzoviensis, Chodeliensis*.

sygn. Rep 60 A 259, *Opis historyczny diecezji lubelskiej przez księdza Karola Boniewskiego*.

sygn. Rep 61 B IV b 81, *Parafia Motycz*.

⁹⁶ Druga odsłona mitu fundacyjnego parafii przetrwała w przekazach ustnych i pamięci społecznej mieszkańców Motycza.

sygn. Rep 60 A 97, *Visitatio ecclesiarum in Archidiaconatu Lublinensi ex annis 1644 et 1650*.

Archiwum Główne Akt Dawnych (AGAD):

sygn. 159, *Archiwum Skarbu Koronnego I*.

sygn. 162, *Rejestr pogłównego województwa lubelskiego z 1674 r.*

Archiwum Parafialne w Konopnicy:

sygn. nr 15, *Historia powstania Kościoła oraz utworzenia parafii w Motyczu 1921 r.*

b. sygn., *Kronika parafii Konopnica od 1893 roku*.

Archiwum Parafialne w Motyczu:

b. sygn., *Księga kroniki par. Motycz 1922 r.*

Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie:

sygn. PAU Mf 2023, J. Wadowski, *Kościół w Lublinie i diecezji lubelskiej*.

Źródła drukowane:

Catalogus Ecclesiarum et Utriusque Cleri tam Saecularis quam Regularis Dioecesis Lublinensis pro Anno Domini 1912-1919.

Długosz Jan. „Liber beneficiorum dioecesis Cracoviensis”, t. 2, w *Opera omnia*, t. 8, wydał Ludwik Łętowski. Kraków: Czas, 1864.

Katechizm Kościoła Katolickiego. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 1994.

Maj Czesław. *Utkane z pamięci. Motyckie wspomnienia i opowieści*. Lublin: Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie, 2002.

Monumenta Poloniae Vaticana, vol I, wydał Jan Ptaśnik. Cracoviae: sumpt. Academiae Litterarum Cracoviensis, 1913.

Wiadomości Diecezjalne Lubelskie 11 (1929) nr 6; 13, (1931) nr 7.

Zbiór dokumentów małopolskich, cz. 4, wydali Stanisław Kuraś, Irena Sułkowska-Kuraś. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1969.

Zbiór dokumentów małopolskich, cz. VI: *Dokumenty króla Władysława Jagielly z lat 1386-1417*, wydali Irena Sułkowska-Kuraś, Stanisław Kuraś. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1974.

Literatura:

Baca Aleksander. „Wzorowy kapłan i obywatel – ks. Władysław Kogłarski (1841-1931)”. W *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, redakcja Henryk Misztal, 393-396. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005.

Chachaj Jacek. *Bliżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiaconat lubelski w XV i XVI wieku*. Lublin: Wydawnictwo Werset, 2012.

Chachaj Jacek. *Początki kościołów lubelskich w świetle legend i przekazów historycznych*. Lublin: Wydawnictwo Werset, 2010.

Chachaj Jacek. „Rozwój struktur parafialnych na obszarze Lublina do połowy lat 70. XX wieku”. W *Lublin. Historia dzielnic w 700. rocznicę lokacji miasta*, redak-

- cja Jacek Chachaj, Hubert Mącik, Dominik Szulc. Lublin: Lubelskie Towarzystwo Genealogiczne, 2017.
- Dębiński Karol. „Ś.p. ksiądz Jan Kureczko”. *Wiadomości Diecezjalne Lubelskie* 7, nr 3 (1925): 91-94; nr 4 (1925): 124-126.
- Firlit Elżbieta. „Ekstensywne funkcje parafii”. W *Rola parafii rzymskokatolickiej w organizacji życia społecznego na szczeblu lokalnym (raport z badań ogólnopolskich)*, redakcja Elżbieta Firlit Edward Jarmoch, Krzysztof Rosa, Witold Zdaniec, 117-159. Warszawa: Pallottinum, 1990.
- Hamryszczak Adam, Wójcik Hubert. „Kościoły i zabudowania parafialne w Konopnicy XVII-XX wieku”. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 112 (2019): 167-198.
- Hamryszczak Adam, Mącik Hubert. „Parafia i kościół w Zemborzycach w XVIII-XIX wieku”. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 106 (2016): 55-74.
- Ihnatowicz Ireneusz. „Projekt instrukcji wydawniczej dla źródeł historycznych XIX i początków XX wieku”. *Studia Źródłoznawcze* 7 (1962): 99-124.
- Kamiński Ryszard. „Funkcje parafii”. *Wiadomości Diecezjalne Podlaskie* 53, nr 7-8 (1984): 203-220.
- Kołodziejczyk Karolina A. „Człowiek wielkiej pracy i modlitwy, ksiądz Piotr Ludwik Kwiek (1864-1939)”. W *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, redakcja Henryk Misztal, 393-394. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005.
- Kupisz Dariusz, Obara Anna, Pękała Krzysztof P. *Dzieje Motycza na przestrzeni wieków*. Lublin: Drukarnia Kolor, 2017.
- Kutyłowska Irena. „Wczesnośredniowieczne grodzisko w Motyczu koło Lublina”. *Sprawozdania Archeologiczne* 41 (1990): 283-293.
- Litak Stanisław. „Parafie w okresie od końca XVI do XVIII w.”. W *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce, cz. I: Kościół. Początki i zarys rozwoju*, redakcja Piotr Kałwa. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1969.
- Marczewski Jarosław R. *Duszpasterska działalność Kościoła w średniowiecznym Lublinie*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2002.
- Misiaczek Antoni. „Powstanie i rozwój historyczny parafii”. *Studia Warmińskie* 41-42 (2004-2005): 327-338.
- Misztal Henryk. *Motycz. Nasza Ojczyzna*. Motycz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2005.
- Motycz. Więzy pokoleń*. Redakcja Henryk Misztal. Motycz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu, 2009.
- Niedźwiadek Rafał. „Lublin i inne grody w okresie plemiennym na północnej krawędzi Wyżyny Lubelskiej”. W *Grody z okresu plemiennego na Lubelszczyźnie*, redakcja Ewa Banasiewicz-Szykuła. 125-174. Lublin: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, 2018.

- Obara-Pawłowska Anna. „Inicjatywy gospodarcze ostatnich Piastów na obszarze ziemi lubelskiej. Planowane działania czy realizacja doraźnych potrzeb?”. W *Jednostka, rodzina i struktury społeczne w perspektywie historycznej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Cezaremu Kukli z okazji 45-lecia pracy naukowej*, redakcja Piotr Łozowski, Radosław Poniak, 709-726. Białystok: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy, 2022.
- Obara-Pawłowska Anna. *Polityka gospodarcza Władysława Łokietka*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2014.
- Piwowski Władysław. „Kościół ludowy wobec potrzeb i problemów duszpasterstwa”. W *Religijność ludowa ciągłość i zmiana*, redakcja Władysław Piwowski, 333-367. Wrocław: Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej, 1983.
- Przegaliński Andrzej. *Spoleczna działalność ziemiaństwa lubelskiego w l. 1864-1914*. Lublin: Wydawnictwo Werset, 2009.
- Reder Jan, Demczuk Piotr. „Krajobraz średniowiecznej Lubelszczyzny”. W *Grody Lubelszczyzny od XI do XIV wieku*, redakcja Ewa Banasiewicz-Szykuła, 5-34. Lublin: Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków, 2019.
- „Ś.p. J. Kureczko” *Wiadomości Diecezjalne Lubelskie* 7, nr 2, (1925): 58.
- Wadowski Jan. *Kościół lubelskie na podstawie źródeł archiwalnych*. Kraków: Akademia Umiejętności, 1907.
- Walewander Edward. „Fulman Marian Leon”. W *Encyklopedia Katolicka* t. V, kol. 757-758. Lublin: Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 1989.
- Walewander Edward. „Ojciec i pasterz. Biskup Marian Fulman (1866-1945)”. W *W duchu i prawdzie. Wybrane sylwetki Kościoła lubelskiego*, redakcja Henryk Misztal, 142-147. Lublin: Wydawnictwo Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, 2005.

The Origins of the Parish in Motycz near Lublin in the Light of the History of the Founding the Church and Creating the Parish in Motycz 1921

SUMMARY

On 1 April 1922, Marian Leon Fulman, Bishop of Lublin, issued a document to Father Jan Kureczko, the parish priest of Konopnica near Lublin, in which he required that the priest provided the plan for the borders of the area organized for the parish church in Motycz. To this point, the village was within the Konopnica parish district. In his reply, Father Kureczko not only defined the borders of the new church unit, but he also presented circumstances which prompted some of his parishioners to make effort and take actions aimed at implementing this enterprise. Having received proper explanations, on 12 April 1922, Bishop Fulman appointed an administrator of the filial church in Motycz, and announced a swift erection of the local parish church. Making the materials available to a wider audience is important for research dedicated to the issue of

Anna Obara-Pawłowska

the establishment of new parishes in the Lublin area in the interwar period and for the study of regional history.

Keywords: interwar period, erecting parish church, Lublin Diocese, parish church in Motycz, source edition